Елементи подільського говору у прозі Михайла Стельмаха

Т. В. Врублевська

Вінницький національний медичний університет імені Миколи Пирогова

Paper received 06.11.17; Revised 08.11.17; Accepted for publication 09.11.17.

https://doi.org/10.31174/SEND-PH2017-145V41-14

Анотація. Стаття присвячена аналізу подільських діалектонімів (фонетичних, лексичних), зафіксованих у прозових текстах Михайла Стельмаха. Фонетичні діалектизми класифіковано відповідно до фонемних особливостей подільського говору (сильне «укання», вживання вставних [л], [н], наявність протетичного приголосного [г], заміна губного [ф] сполученням [хв], явища синкопи та ефрези). Лексичні діалектизми за семантичним показником розподілено на лексико-тематичні групи. З'ясовано функціональне навантаження діалектної лексики Поділля у прозі письменника-земляка.

Ключові слова: *подільська говірка, діалектна лексика, діалектоніми, фонетичні подолізми, лексичні подолізми*.

Вступ. Мова художнього твору вказує на виразне «територіальне обличчя» письменника, який зображав життя персонажів на знайомій йому території, частіше за все – батьківщині. Обличчя Михайла Стельмаха у географічному плані – подільське, що яскраво прослідковується завдяки залученню елементів подільського говору до мовної тканини творів.

Діалектна лексика відбиває місцевий колорит, знайомить читача з мовними особливостями краю, правдиво зображає географічну територію, адже «діалектне слово в словнику – це літературне слово з територіальним і письменницьким «портретом», а діалектне слово в тексті – це стилема, експресема, засіб художньо-образної конкретизації» [1, с. 49]. Діалектизми дають «можливість авторові підкреслити територіальне походження персонажів, їх характери, індивідуальні особливості, освіту, розвиток, гумор, дотепність, душевний настрій у момент зображення» [5, с. 244]; є засобами «створення докладного, максимально наближеного до дійсності опису життя і праці людей з усіма її подробицями» [14, с. 234].

Короткий огляд публікацій з теми. Дослідження просторових відмінностей мови в ідіостилях письменників, входження діалектонімів у канву прозових текстів та їх функціонування знаходяться у полі зору багатьох науковців: С. Бевзенка, П. Гриценка, Л. Дикої, М. Вакуленка, С. Ємоленко, В. Жилка, Й. Дзендзелівського, А. Коваль, І. Матвіяса, В. Чабаненка, О. Юсікової. Гуцульський діалект на матеріалі сучасної літератури досліджував В. Грищук, у текстах Гната Хоткевича – О. Шлемко, Т. Бикова, О. Подолянчук, у белетристичних текстах – В. Грищук. Структурі діалектної лексики у творчості М. Матіос присвячені праці К. Сільвестрової та Т. Мисливої. Л. Спанатій вивчала місце діалектонімів в мовному і метамовному дискурсі (на матеріалі роману «Століття Якова» В. Лиса).

Подільська діалектна лексика, виокремлена із творів Михайла Стельмаха, стала об'єктом дослідження Т. Ткаченко. Дослідниця класифікувала діалектизми на фонетичні та лексичні: фонетичні подолізми виявляються через сильне «укання» та у вживанні приставного г, лексичні – класифіковані за лексико-тематичними групами (назви рослин, страв, засобів пересування, людей, окремих частин тіла людини, назви ознак і властивостей). Зауважимо, що проблема функціонування діалектизмів у творчості письменника потребує доопрацювання та систематизації, адже Т. Ткаченко виділила не усі фонемні особливості подільського говору (опущено вживання вставних [л], [н]; фонетично видозмінені форми числівника один; явища синкопи та ефрези), а серед лексичних подолізмів знаходимо чимало прикладів просторічної лексики. Актуальність нашої наукової розвідки вбачаємо у поглибленому вивченні аналізованого питання, розширенні діалектних особливостей подільської говірки у прозових текстах Михайла Стельмаха та доповненні запропонованої Т. Ткаченко класифікації лексичних подолізмів.

Мета статті – виокремити та класифікувати подільські діалектоніми у прозі Михайла Стельмаха, описати їх функціональне навантаження.

Матеріали і методи. Джерельною базою дослідження послужили романи («Велика рідня», «Дума про тебе», «Кров людська – не водиця», «Правда і кривда», «Хліб і сіль», «Чотири броди») і повісті («Гуси-лебеді летять», «Щедрий вечір») Михайла Стельмаха. Для дослідження подільської говірки у мовотворчості письменника нами застосовувався як основний описовий метод, за допомогою якого виділені й представлені подільські діалектоніми. Метод спостереження над мовним матеріалом та метод компонентного аналізу уможливили упорядкування та класифікацію діалектної лексики.

Результати та їх обговорення. Вживання подільських діалектизмів зумовлене бажанням Михайла Стельмаха максимально точно відтворити описані ним реалії та особливості усного мовлення персонажів – представників сільського населення Поділля. Серед діалектної лексики письменника виділяємо фонетичні та лексичні діалектоніми.

Фонетичні подолізми класифікуємо відповідно до характерних фонемних особливостей подільської говірки зафіксованих С. П. Бевзенком у праці «Українська діалектологія» [2]:

1) повне заступлення ненаголошеного [о] звуком [у] – сильне «укання»: *збруя (1), кумедія (4), кумерція (7), кумпанія (4); сурйозний, сурйозні, сурйозно (7)*. Напр.: – *Тепер хоч сам на себе цю **збрую** настягуй, – потряс вуздечкою сивобородий і раптом, як людина, яка пустилась берега, викидає з глибини грудей: – Господи, хоч би вже червоні прийшли! [12, Т.2, с. 49]; Ти б їй якусь пісеньку проспівав, **кумедію** розказав, з віршиком, значить, підсипався, сеє-теє на вухо шепнув, щоб якась **кумерція** була [7, с. 184]; У нас не люблять крепко **сурйозних**, у нас госте повинні орудувати язиком, щоб і якась **кумерція**, і якась політика була [12, Т.6, с. 11]; А далі вже вся **кумпанія**, забувши за торг і незважаючи на переляканого корчмаря, співала про ту закохану дівчину, що придбала козакові за юбку – губку, за гребінь – кремінь, за сало – кресало, а за душу – тютюнову папушу. [9, с. 493 – 494]; А мені, Марто, пізніше, коли Ніна одужає, треба **сурйозно** поговорити з тобою [8, с. 126];*

2) вживання вставних [л], [н]: *сумліватися / засумліватися (5), мендалі (2): – Усе буде в акурат, **не сумлі-***

 ©T. V. Vrublevska 2017

***вайтесь**, бо діло йде – контора пише! – засміявся другий чолов'яга, вискочив на сани і вйокнув на коней [10, с. 89-90]; Відповідь хоч і сподобалась Мотрі, та все одно вона **засумлівалася**, чи старий, як це він уміє, не передав куті меду [10, с. 199]; – Я ними, пане, вітри переганяв! – пожвавішав Терешко. – І **мендалі** мав за них! [12, Т.5, с. 319]; – Але хай він збере з десяток справжніх господарів. / – Яких саме? Тих, що мали **мендалі** за царя чи за більшовиків? [12, Т.5, с. 368];*

3) наявність протетичного приголосного [г]: *гобід (2): – Так точно. Значить, хай голова підготує добрий **гобід**? / – Можна обійтись і без **гобіду** [12, Т.5, с. 368];*

4) заміна губного [ф] сполученням [хв]: *галіхве (3), хвантазія (1), хвартух (1), Хведько (4), хверзь (2), хвіртка (4)*. Напр.: *– Ти, може, хочеш уже начальницьке **галіхве** надіти і хромом їх ззаду попідшивати? [12, Т.2, с. 28]; – То яким же тобі, без **галіхве**, начальством будеш? [12, Т.2, с. 28]; – І в закон божий кажуть – це **хвантазія** [10, с. 32]; Ти любив її колись, і твій батько любив, – метнулась до закутка, звідки винесла зрізок бочечки, **хвартухом** обтерла його, поставила на току, перевернула догори дном, вмостила на днище горня, що здіймало пару, глечик з холодним кисляком, хліб і огірки – просту селянську вечерю, яка нагадала йому ті літа, коли ще жили його тато й мама [12, Т.6, с. 245]; – Отак навіть беркицьнутись можна! – ледве втримався на санках **Хведько** і з співчуттям обернувся до Безсмертного [10, с. 17]; – **Хверзь**. / – **Не хверзь**, а ферзь! – строго поправив мене панич [9, с. 540]; Збираючи книжки, я почув, як на дворі загуркотів віз, як заскрипіла **хвіртка**, обізвалась радісно качка, залупали швидко кроки, забряжчали одні й другі двері, і на порозі, наче весняночка, стала розрум'янена і осяйна Мар'яна [9, с. 575];*

5) використання фонетично видозмінених форм числівника один – *їдному (2), їдне (1): А я питаю тебе: коли кожен із нас по **їдному** чужинцю зведе – чи багатьох їх з наської землі вийде? По **їдному** тільки [11, с. 321]; От що, хлопче, ми сьогодні на прогулянку в їдне місце підем, а ти вже не забудь нас, каші навари [11, с. 322];*

6) явище синкопи – випадання голосного звуку або групи звуків у слові: *все'дно* (6) – все одно, *мо'* (2) – можливо, *нех* (1) – нехай, *щасно* (1) – щасливо. Напр.: *Позавидували фашисти на наші душі, то й самі без тіла залишаться, бо як хто у світі не викручує темні мізки, а **все'дно** кривда ніяк і ніде не переможе правди [10, с. 34]; Не **все'дно**, хто раніше заспіває: чи якийсь там чижик-пижик, чи горихвістка? [13, с. 432]; – А зараз і побачимо, чи є щось тут, чи **мо'**, дівчата позаганяли все живе в очерети [12, Т.6, с. 173]; – Чого ви, тату, **мо'**, болить? – затурбувалася. / – Лягли б відпочили [7, с. 268]; Не велике щастя покину у вас, **нех** воно горить! / – Швидко вийшов зі стайні і подався до воріт, на ходу обтрушуючи з одежі золотисту розсип січки [13, с. 97]; І мене теж, – погодилась молодиця і **щасно** заворкотіла дитині: Ой ходила журавочка / Да по комишу, / А я свою дитиночку / Да заколишу [12, Т.5, с. 86];*

7) явище ефереза – усічення звуків на початку слова: *відки* (1) – звідки, *драстуйте* (4) – здраствуйте, *гряниця* (2) – заграниця, *Ликсандре* (3) – Олександре, *огонь* (2) – вогонь, *рихметика* (3) – арифметика, *ромадяни* (1) – громадяни. Напр.: *– **Відки** ж я знаю? [13, с. 195]; – **Драстуй**, дівчино. / – **Драстуйте** і вам, – вклонилась, підійшла до огорожі чорнявка. – Ви до нас? Тоді заходьте в двір [12, Т.6, с. 336]; Це ж **гряниця**, а не свинячий брід! [13, с. 436]; – У тебе, **Ликсандре**, видать, за вечір місяць двічі сходить, – насмішкувато і радісно задзвенів такий тенор, на який, здавалося, пісні самі повинні нанизуватись, немов корали на силянку [13, с. 536]; Від однієї запахло димом, і в щілині замерехтів **огонь** [13, с. 366]; Купуєш ти у мене, скажімо, хуру дров, то до панської ціни і прикинь три копієчки на дітей вірника, щоб вони **рихметику** вчили, – підморгує Шкапонд, і тепер за нього бабкуватим обличчям сторож [13, с. 227]; – Постараюсь, **ромадяни**. / – Скочив на віз, ледве приховуючи усмішку: завжди його село сміялося з багринських селян, які в розмові, і особливо перед літерою «р», випускали «г» [7, с. 236].*

Лексичні діалектизми у Михайла Стельмаха представлені іменниковими, дієслівними, та, зрідка прислівниковими номінаціями. До запропонованої Т. Ткаченко класифікації лексичних подолізмів [14] ми пропонуємо додати такі групи діалектонімів, що дозволять розширити їх тематичний діапазон: *номінації продуктів харчування; номінації предметів побуту, будівництва; емотивно-оцінні номінації осіб; номінації на позначення тканьких виробів, одягу та його частин; номінації на позначення фінансових прибутків громадян; номінації на позначення абстрактних понять*. Ми також переглянули онімне наповнення тематичних груп, запропонованих Т. Ткаченко, наповнивши їх новим ілюстративним матеріалом, який, разом із вжитим раніше, створює повну картину використання письменником-земляком діалектної лексики. Отже, класифікація лексичних подолізмів, зафіксованих у прозових текстах Михайла Стельмаха, складається із таких лексико-тематичних груп:

1) номінації страв, продуктів харчування: *балабуха* (1) – невелика булочка [6, Т.1, с. 93]; *валашок* (3) – кастрований баран [6, Т.11, с. 283]; *деруни* (1) – млинці картопляні [3, с. 31]; *кандьор* (8) – суп гороховий [3, с. 47]; *кисляк* (2) – молоко кисле [3, с. 49]; *маторжаник* (3) – корж із маком [6, IV, с. 652]; *підпалок* (3) – перепічка [6, VI, с. 532], півхлібина, формою нагадує паляницю [3, с. 74]; *пундики* (3) – оладки [3, с. 80]. Напр.: *Син заразом вихилив питво, хекнув, вибалушив очі на богів, які одразу ожили – закліпали перестояними віями, – і почав запихати рота ще теплою **балабухою** [12, Т.6, с. 24]; Ми для дорогого гостя приготували свіженького **валашка** [12, Т.5, с. 369]; То прошу, самі внесіть **валашка** з другої хати. Я оце тільки вийняла його з печі [12, Т.5, с. 373]; На простому батьком змайстрованому столі їх чекає і святий хліб, і картопля, і варена кукурудза, і голубці, і **деруни,** і ота пляшка, що вершиться шматком кукурудзяного качана [12, Т.5, с. 339]; Як не було його якось тижнів три, то хоч краще **кандьор** заправляли [13, с. 241]; Немало панських корів пішло людям з його рук, а от собі посовістився узяти, тому й приносять інколи йому з бідняцьких дворів то **кисляку** гладишку, то кружок сиру, то грудку масла [12, Т.2, с. 102]; – Бараболя у мене є, **кисличок** теж і хліб святий є, тільки, здається, душі нема, – почала хусткою витирати журні очі [12, Т.5, с. 258]; – На чому ви тоді сиділи? Га? На воді та біді, **маторжаники** з тертого хріну та листу жували, бо збіднились до решти [12, Т.5, с. 118]; Вода і рушник стирають з мене осипані клапті сну, і тепер я чую, як на всю хату прокислим хмелем пахне тісто, свіжозварена розсипчаста картопля і **підпалок** [9, с. 533]; – Правильно, Василю, у них було багато **пундиків**, м'яса і*

печеної картоплі [10, с. 153]; Мар'яна метнулись до мисника, вихопила з якоїсь блакитної, у лілеях, посуди ***пундики****, посипані справжнім цукром, і почала запихати в мою торбину [9, с. 515];*

2) номінації засобів пересування: *хура* (2) – віз, навантажений сіном, соломою або гноєм [3, с. 101], дровами: *І громаддя чужих* ***хур****, і думи, і темрява аж сутулять Безбородька, та все одно він тримає фасон – на когось покрикує, когось розпікає за безгосподарність, Мамурі наказує нагодувати хурщиків, а потім кладе руку на плече Безсмертного… [10, с. 239]; Купуєш ти у мене, скажімо,* ***хуру*** *дров, то до панської ціни і прикинь три копієчки на дітей вірника, щоб вони рихметику вчили, – підморгує Шкапонд, і тепер за нього бабкуватим обличчям сторож [13, с. 227];*

3) номінації предметів побуту, будівництва: *ванькир* (1) – кухня [3, с. 15]; *варцаби* (1) – одвірки [12, Т.6, с. 228], лудки [3, с. 16], лудка, одвірок [6, Т.1, с. 295]; *гамазей* (2) – магазин [3, с. 26]; *нецьки* (1) – ночви [6, Т.5, с. 402]; *притвор* (1) – те, чим причиняється, закривається що-небудь; засув [6, Т.8, с. 58]; *цурпалка* (1) – шматок [6, Т.11, с. 251]. Напр.: *Коли проспівали перші півні, Данило Васильович повів Марка у* ***ванькир****, де густо пахли сухі волошки і чорнобривці [10, с. 220]; Корній відчинив двері дзвіниці, і враз така слабість охопила його, що мусив, тримаючись за* ***варцаби****, опуститися на східці [12, Т.6, с. 228]; Навмання, вгрузаючи в кучугури, бреде з* ***гамазею*** *додому Мирослава [12, Т.6, с. 274]; – Підеш, бабо, в* ***гамазей*** *до магазинщика і на цей папірець він собі відважить десять фунтів жита [13, с. 188]; – Коли ти, суко, ще покладеш мені дитя в* ***нецьки****, то я тебе в домовину вкладу! [13, с. 116]; Він зупинився біля правого* ***притвору*** *і невідомо в кого запитав: / – Тут Марко Безсмертний? [10, с. 8]; – Чи не заранія, сину? – журливо і радісно дивилась, як розліталися костури на* ***цурпалки*** *[10, с. 303];*

4) номінації рослин: *нежир* (1) – нескошена трава [7, с. 55], торішня трава [6, Т.5, с. 304]; *патлама* (1) – збірна назва поганого болотяного різнотрав'я [13, с. 487]: *Він перескакує через вибиту колію, плутається в торішньому* ***нежирі*** *і зразу ж опиняється в лісі [7, с. 55]; Від Круглика до самого лісу ішов луг, його звивисто обрізала темноводна річечка, навколо неї вже росла не трава, а* ***патлама****, яку ніхто ніколи не косив [13, с. 487];*

5) емотивно-оцінні номінації осіб: *«гоп, кумо, не журися»* (1) – так на Поділля звали махновців [12, Т.2, с. 41]; *лайдак* (1) – ледащо, ледацюга, нероба, лінивець, ледар [3, с. 55], вбога, бездомна людина [6, Т.4, с. 437]; *опришок* (1) – бешкетник [6, Т.5, с. 729]; *отряха* (2) – бешкетник, розбишака, зірвиголова [6, V, с. 812]; *пудзирі* (1) – так бурсаки Західного Поділля прозивали селюків [13, с. 75]. Напр.:– *Кругом же бандити, кругом. Як не Гальчевський, то Шепель, як не Шепель, так хтось з кумпанії* ***«гоп, кумо не журися»*** *вирветься, і все на безголов'я наше [12, Т.2, с. 41];* ***Лайдак****, зажера, заздрісник, драпогуз, мерзопакосник****,*** *що легкого хліба і масла шукає [10, с. 167]; Ну, а як потім було сум'яття, ви, напевне, догадуєтесь: спершу з мене вибивали дурування і примовляли, який я бузувір,* ***опришок,*** *урвиголова, харциз, каламут і навіть химорот [9, с. 453]; Вбивайте, вбивайте оту рихметику в мого* ***отряху****, не жалійте своєї лінійки! [13, с. 225]; Різко скрипнули двері, і до світлиці вбіг чотирнадцятилітній Меркурій, мізинчик Варавиного роду, який нелегко здобуває науку в духовному училищі; в його білеті завжди рясно рябіє низькими балами по поведінці, бо не стільки жив бурсак наукою, скільки побоїщами з своїми однокласниками і особливо з* ***пудзирями*** *[13, с. 75];*

6) номінації на позначення ткацьких виробів, одягу та його частин: *кичка* (2) – старовинний головний убір заміжньої жінки [6, Т.4, с. 156]; *пальчатка* (1) – рукавичка з відділеннями для кожного пальця [6, Т.6, с. 35]; *рябцуни* (2) – різнобарвний, домотканий килим [6, Т.8, с. 921]; *церемонія* (1) – ремінчик на картузі [10, с. 139]. Напр.: *Навіки покладе вона свій вінок у скриню, заховає коси під* ***кичкою*** *[7, с. 212]; Одну бережно скручує і зав'язує замість* ***кички*** *навколо голови, другу похапцем накидає поверх [7, с. 212]; А щоб на руках для людського і школярського ока не залишилися сліди просмоленої дратви, натягнув благенькі* ***пальчатки*** *[12, Т.2, с. 98]; Росте слава про чудо, ростей про святого, і вже, окрім грошей, біля його ніг лягають сувої полотна, грубі селянські* ***рябцуни,*** *мішки з пшеницею [7, с. 67]; А увечері до неї прийшов Марко з вишневою гілочкою за* ***церемонією*** *[10, с. 139];*

7) номінації на позначення фінансових прибутків громадян: *зарібок* – заробіток [6, Т.3, с. 291]: *Бо я їм віддаю увесь* ***зарібок*** *[10, с. 374];*

8) номінації на позначення абстрактних понять: *осмута* (1) – смуток [6, Т.5, с. 775]; *пахілля* (2) – пахощі [6, Т.6, с. 100]: *Дмитро сказав: рана не страшна. Але хто нас не втішає в годину* ***осмути****? [12, Т.6, с. 401]; Тому в Щербин завсігди від зерна віяло грушевим* ***пахіллям*** *[13, с. 130];*

9) діалектизми на позначення дій: *гайнувати* (2) – витрачати марно, розтринькувати, переводити [6, Т.2, с. 17]; *гибіти* (1) – зазнавати труднощів від нестачі чого-небудь, страждати, нездужати, хворіти [6, Т. 2, с. 79]; *дибати* (2) – ходити поволі, ледве ходити [3, с. 31]; *закасати* (2) – закачувати [6, Т.3, с. 140]; *пораяти* (1) – дати пораду, порадити [6, Т.7, с. 249]; *роздебендювати* (1) – знічев'я розмовляти, займатися балачками [6, Т.8., с. 663]. Напр.*: Це ж уже пора сапкою уклонитись землі! – бідкається в думках, що даремне* ***гайнує*** *час… [13, с. 255]; І навіть п'ятеро дітей, які б* ***гибіли*** *на вдовиних достатках, у такі часи не могли захистити її, і ніхто в світі не міг струсонути холодні краплини болю, що обнизували її, як обнизує роса нерозвите дерево [10, с. 144]; Марко* ***дибуляв*** *своїм рідним скрижанілим селом, неначе по шматку якоїсь омертвілої планети [10, с. 49]; Чоловік одразу відчув темне діло,* ***дибнув*** *од верби ближче до дороги і в цей час почув знайомий голос Антона Безбородька… [10, с. 89];* ***Закасавши*** *рукава, він побачив на руках плямисту розсип червоних бугорців [12, Т.6, с. 546]; Він, Меркурій Юхримович, придивляючись до діянь і розкошування Пасикевича, теж подумав наламатись на управителя, та на його шляху трапилась добра людина, вона* ***пораяла*** *взятися за книгу і допомогла вступити до вчительської семінарії [12, Т.5, с. 219]; – Хоч ви не каркайте. Не тямите нічого, то й не* ***роздебендюйте*** *[13, с. 339];*

10) діалектизми на позначення ознак дій і станів: *видко* (4) – видно [3, с. 17]; *допіру* (1) – тільки що, щойно [6, Т.2, с. 372; 3, с. 33]; *завсігди* (1) – завжди [3, с. 87]; *кріпко* (1) – дуже сильно [6, Т.4, с. 357]; *ниньки* (1) – тепер, зараз, сьогодні [6, Т.5, с. 414], нині [3, с. 67]; *чимскорше* (1) – чимскоріше [6, Т.11, с. 324]. Напр.: *Але доля,* ***видко****, здогадалась, яке в нього буде прохання, та й скоріше втекла [10, с. 52];* ***Видко****, скучила за медициною*

[12, Т.6, с. 564]; А пісня може початись ***допіру****, – підійшов ближче до стовпа [10, с. 60]; Тому в Щербин* ***завсігди*** *від зерна віяло грушевим пахіллям [13, с. 130]; Придивлявся до Югини, сподобалась* ***кріпко*** *[7, с. 224]; Люди як люди – налякані вони тепер, бо* ***ниньки*** *й не такі голови позбуваються плечей [12, Т.5, с. 211]; Нарешті, коли німому хлопцеві минуло чотири роки, люди пораяли батькам відвести його* ***чимскорше*** *до Києва [7, с. 258].*

Висновок. Отже, елементи діалектної лексики подільського регіону використані письменником з метою відображення регіональної говірки за допомогою окремих деталей (фонемні особливості). Функціональне навантаження діалектонімів у прозових текстах Михайла Стельмаха вказує на «територіальне обличчя» письменника, локалізацію описуваних у просторі подій, характеризує образи персонажів, відтворює мовне обличчя представників різних суспільних верств. Нами також доведено (у попередній науковій розвідці), що діалектна лексика, використана у художньому творі, є важливою складовою, яка об'єктивує концептосферу письменника [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабик С. Діалектне слово в словнику і в тексті / С. Бабик // Семантика мови і тексту: зб. ст. VIII Міжнар. конф. – Ів.-Франківськ: Плай, 2003. – С. 46-50.
2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К.: Вища школа, 1980 р. – 248 с.
3. Брилінський Д.М. Словник подільських говірок/ Д. М. Брилінський. – Хмельницький ред.-видавн. відділ, 1991. – 117 с.
4. Врублевська Т. В. Структурно-змістове наповнення топонімічного концепту «Поділля» (на матеріалі прози Михайла Стельмаха) / Т. В. Врублевська // Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M. A. Zhurba. – July # 15, 2017. – 269 p.
5. Жилко Т. В. Нариси з діалектології української мови: навч. посібник / Т. В. Жилко. – К.: Рад. шк. – 1966. – 308 с.
6. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні / [Редкол.: І. К. Білодід та ін.] – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
7. Стельмах М. П. Велика рідня: Роман-хроніка. Книга перша / М. П. Стельмах. – К.: Веселка, 1981. – 525 с.
8. Стельмах М. П. Велика рідня: Роман-хроніка. Книга друга / М. П. Стельмах. – К.: Веселка, 1981. – 413 с.
9. Стельмах М. П. Вибрані твори / М. П. Стельмах. – К.: Сакцент Плюс, 2005. – 736 с.
10. Стельмах М. П. Твори в 5-ти томах / М. П. Стельмах. Т.4 – К.: Державне видавництво худ. літ., 1962 р. – 452 с.
11. Стельмах М. П. Твори в 6-ти томах / М. П. Стельмах. Т.6 – К.: Дніпро, 1973 р. – 512 с.
12. Стельмах М. П. Твори в 7-ти томах / М. П. Стельмах. – К.: Дніпро, 1982 – 1983 рр.
13. Стельмах М. П. Хліб і сіль / М. П. Стельмах. – К.: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1978. – 576 с.
14. Ткаченко Т. Діалектизми в мові прози Михайла Стельмаха [Е. ресурс] / Т. Ткаченко // Мовознавчий вісник: зб. наук. праць. Вип. 12 – 13. – С. 232 – 235. / Режим доступу: http: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

REFERENCES

1. Babyk S. A Dialectal word in the dictionary and in the text / S. Babyk // Semantyka movy i tekstu: zb. st. VIII Mizhnar. konf. – Iv.-Frankivsk: Plai, 2003. – S.46-50.
2. Bevzenko S. P. Ukrainian dialectology / S. P. Bevzenko. – K.: Vyshcha shkola, 1980 r. – 248 s.
3. Brylinskyi D.M. Dictionary of Podillia dialects / D.M. Brylinskyi. – Khmelnytskyi red.-vydav. viddil, 1991. – 117 s.
4. Vrublevska T. V. Structurally meaningful content of the toponimical concept "Podillia" (based on the material of Mykhailo Stelmakh's prose)/ T. V. Vrublevska // Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M. A. Zhurba. – July # 15, 2017. – 269 p.
5. Zhylko T.V. Essays on the dialectology of the Ukrainian language: teaching manual/T. V. Zhylko. – K.: Radianska shkola. – 1966. – 308 s.
6. Dictionary of the Ukrainian language: 11 volumes / AN URSR, Instytut movoznavstva im. O. O. Potebni / [Redkol.: I. K. Bilodid ta in.] – K.: Naukova dumka, 1970 – 1980.
7. Stelmakh M. P. The Large Family. The first part / M. P. Stelmakh. – K.: Veselka, 1981. – 525 s.
8. Stelmakh M. P. The Large Family. The second part / M. P. Stelmakh. – K.: Veselka, 1981. – 413 s.
9. Stelmakh M. P. Selected works / M. P. Stelmakh. – K.: Saktsent Plius, 2005. – 736 s.
10. Stelmakh M. P. Works in 5 volumes / M. P. Stelmakh. T.4 – K.: Derzhavne vydavnytstvo khud. lit., 1962 r. – 452 s.
11. Stelmakh M. P. Works in 6 volumes / M. P. Stelmakh. T.6 – K.: Dnipro, 1973 r. – 512 s.
12. Stelmakh M. P. Works in 7 volumes / M. P. Stelmakh. – K.: Dnipro, 1982 – 1983 rr.
13. Stelmakh M. P. Bread and Salt / M. P. Stelmakh. – K.: Vydavnytstvo khudozhnoi literatury «Dnipro», 1978. – 576 s.
14. Tkachenko T. Dialecticism in a language of Mykhailo Stelmakh's prose [E. resurs] / T.Tkachenko // Movoznavchyi visnyk: zb.nauk.prats. Vyp. 12-13. – S.232 – 235. / Rezhym dostupu: http: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

Elements of the Podillia Dialect in Mykhailo Stelmakh's Prose

T. V. Vrublevska

Abstract. The article is devoted to the analysis of Podillia dialects (phonetic, lexical), recorded in the Mykhailo Stelmakhs' prose texts. Phonetic dialecticisms are classified according to the phonemic peculiarities of the Podillia subdialect (a complete substitute of the unstressed [o] by the vowel [y], the use of the inserts [л], [н], the presence of a prosthesis consonant [г], the replacement of the labial [ф]by the combination of [хв], the phenomenon of syncopation and apheresis). Lexical dialecticisms are semantically divided into lexical-thematic groups. The functional load of the dialect vocabulary of Podillia in the prose of the writer is studied out.

Keywords: *Podillia dialect, dialectal vocabulary, dialecticisms, phonetic podolizm, lexical podolizm.*

Элементы подольского говора в прозе Михаила Стельмаха

Т. В. Врублевская

Аннотация. Статья посвящена анализу подольских диалектонимов (фонетических, лексических), зафиксированных в художественной прозе Михаила Стельмаха. Фонетические диалектизмы классифицированы в соответствии с фонемными особенностями подольского говора (полное замещение безударного [о] звуком [у], употребление вставных [л], [н], наличие протетического согласного [г], замена губного [ф] сочетанием [хв], употребление синкопы и ефереезы). Лексические диалектизмы по их семантическому наполнению разделены на лексико-тематические группы. Определено функциональное значение диалектной лексики Подолья в произведениях писателя.

Ключевые слова: *подольский говор, диалектная лексика, диалектонимы, фонетические подолизмы, лексические подолизмы.*